

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาคนใน 3 มิติ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งเน้นให้ เกิดการเสริมสร้างความรู้ตามความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง ก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง และสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถ ของประเทศ ในขณะเดียวกัน มุ่งเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาวะที่ดี ควบคู่กับการเสริมสร้าง คนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต โดย ในด้านของการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ นั้น มุ่งเน้นให้มีการจัดการองค์ความรู้ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการพัฒนาต่อยอดให้ประโยชน์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้อยู่และ เผยแพร่สู่สากลอีกทั้งยังให้มีการจัดการความรู้ระดับประเทศด้วย (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 52-57)

การพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงมุ่งให้สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการทาง การศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และเป็นหน่วยที่ให้บริการการเรียนการสอนแก่ ผู้เรียน โดยตรง ได้มีการนำการจัดการความรู้ไปใช้จนประสบความสำเร็จ เนื่องจากสถานศึกษา จะเป็นแหล่งที่สร้างความรู้ที่มีพลังมากที่สุด (วิจารณ์ พานิช. 2547 : 62-67) ไม่เพียงแต่การจัด การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเท่านั้นที่มีความจำเป็นจะต้องนำศาสตร์แห่งการ จัดการความรู้มาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการศึกษา ในระดับสถานศึกษา ก็ต้องมีการนำกลยุทธ์ การจัดการความรู้มาใช้จัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของ ประเทศในยุคสังคมแห่งความรู้ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 45 ; & Sweeney; & Mcfarlin. 2002 : 13)

สถานศึกษาที่มีการจัดการความรู้ จะมีผลผลิตและบริการที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น (Sallia; & Jones. 2002 : 72-73) และในฐานะที่สถานศึกษาเป็นองค์การประเภทบริการทาง

การศึกษาในการสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เพียงพอ เหมาะสมกับ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ มีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก (กรมสามัญศึกษา. 2545 : 11) มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างชาญฉลาด (Wilson. 2002 : 1) และยังช่วยในการเตรียมตัวและพัฒนาผู้เรียน ไปสู่ยุคข่าวสารและสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างดีอีกด้วย (Pertridies; & Gulney. 2004 : Online) นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มพูนความสามารถของครูได้อย่าง ต่อเนื่อง และยังช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการคิดอย่างเป็นระบบของครูได้อีกด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542 : 9 ; และฉันทวิวัฒน์ เขจรนันท์. 2544 : 109)

ปัจจุบันสถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการด้วยตนเอง สถานศึกษาชั้น พื้นฐานมีบริบทที่แตกต่างเหลื่อมล้ำกันมากในปัจจุบัน ดังนั้น ในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมิน ภายนอก ส่งผลให้หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยขึ้น ซึ่งใน พระราชบัญญัตินี้ มาตรฐานการศึกษาหมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึง ประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับการ ส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา การ กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาเป็นการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา 2 ประการ คือ 1) สถานศึกษาทุกแห่งมีข้อกำหนดไว้เทียบเป็นมาตรฐานเดียวกัน 2) ทำให้สถานศึกษาเข้าใจ ชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด ซึ่งหากไม่มีสิ่งชี้วัดไว้เทียบเคียงให้เป็น เป็นไปในทิศทางเดียวกันจะทำให้สถานศึกษาขาดความรับผิดชอบต่อสาธารณชน

(Accountability) ดังนั้นการกำหนดให้มีมาตรฐานทำให้สถานศึกษาต้องทำให้ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน มีคุณภาพตามข้อกำหนด (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 1-2 ; ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2548 : 25-30)

ปัจจุบันการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง (พ.ศ. 2549-2553) ของสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แบ่งการประเมินในแต่ละมาตรฐานออกเป็น สองส่วน ได้แก่ 1) การประเมินแบบอิงเกณฑ์ ซึ่งเป็นการประเมินสภาพปัจจุบัน เปรียบเทียบ กับเกณฑ์สัมบูรณ์ของคุณภาพ ผู้เรียน ผู้บริหาร และชุมชน 2) การประเมินแบบอิงสถานศึกษา ซึ่งเป็นเกณฑ์สัมพัทธ์ที่ส่งเสริมการสร้างระบบที่ดี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน

คุณภาพการศึกษา. 2549. ก : 23,89-90) มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด หากระบบนี้จะส่งผลดีต่อคุณภาพ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ด้วย โดยสถานศึกษาจะต้องเริ่มต้นที่การจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรม

สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษาจะตรวจสอบอย่างละเอียดว่าสถานศึกษาได้เขียนสิ่งเหล่านี้ไว้หรือไม่ เขียนไว้ชัดเจนครอบคลุมข้อกำหนดหรือไม่ ทำตามสิ่งที่เขียนไว้หรือไม่ บรรลุเป้าหมายของตนเองและเป้าหมายของชาติหรือไม่ และให้ความเอาใจใส่กับกระบวนการ PDCA อย่างต่อเนื่องหรือไม่ โดยเฉพาะโครงการสำคัญต่างๆ ของสถานศึกษาเองที่มีการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับข้อกำหนด แต่ปัจจุบันพบว่าสถานศึกษาส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 19.18 มีผลประเมินในระดับดีมาก (มติชน. 2552 : 23) ซึ่งสามารถระบุได้ว่าสามารถจัดทำ นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรม ได้อย่างสอดคล้องครอบคลุมระบบประกันคุณภาพภายในตามลำดับขั้นของแผนฯ อย่างเป็นระบบชัดเจน เป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพค่อนข้างขาดความสอดคล้องกับข้อกำหนดในมาตรฐานและธรรมชาติของแผนงาน โครงการ ส่วนที่เหลือยังคงจัดกิจกรรมที่ค่อนข้างขาดความครอบคลุมข้อกำหนดในแต่ละมาตรฐาน การออกแบบโครงการยังขาดการบูรณาการกิจกรรมตามข้อกำหนดต่างๆ เข้าไว้ในแผนงาน โครงการ ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพที่แต่ละบุคคลมี สถานศึกษาส่วนมากจึงยังไม่สามารถดำเนินกระบวนการ PDCA ได้สมบูรณ์ สถานศึกษาส่วนมากจึงไม่สามารถบรรลุมาตรฐานการประเมินของ สมศ. ได้

การที่สถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินกระบวนการ PDCA ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นเพราะยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในระบบประกันคุณภาพภายใน โดยเฉพาะข้อกำหนดต่างๆ ที่เป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากขาดการศึกษาข้อกำหนดและทำการพิจารณาตีความข้อกำหนดอย่างลึกซึ้ง

รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองของ สมศ. ส่วนมากมีข้อเสนอแนะต่างๆ ไป เป็นเพียงการนำข้อความตามข้อกำหนด หรือตัวบ่งชี้ที่มีในแต่ละมาตรฐานมาเป็นข้อเสนอแนะ เช่น ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์เพิ่มขึ้น เป็นต้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2552. ก.) ซึ่งขาดลักษณะที่เฉพาะเจาะจงตามสภาพจริงของสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบครบวงจร ขาดความชัดเจนตรงประเด็นในเรื่องการปรับแผนงาน โครงการกิจกรรม ระดับ

สถานศึกษา เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น ท้ายที่สุดทำให้ขาดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในองค์กร

การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร มีผู้ประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา บางส่วน ดำเนินงานเป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาเพิ่มพูนความรู้ ในตัวจากประสบการณ์การประเมินที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นำความรู้ที่มีในตัวถ่ายทอดสู่ สถานศึกษาแต่ละแห่ง แต่ความรู้ที่มีในผู้ประเมินแต่ละคนเกิดขึ้นและถ่ายทอดสู่สถานศึกษาแต่ ละแห่งได้ช้ามาก เพราะแต่ละปีผู้ประเมินแต่ละคนออกประเมินได้ไม่มาก

นอกจากปัญหาสำคัญๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานจาก หน่วยงานระดับสูงของชาติที่งานวิจัยชิ้นนี้มีความสอดคล้อง สมเหตุสมผลต่อการดำเนินงาน ซึ่ง นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

แผนงานวิจัยในกลุ่มเรื่องที่ควรวิจัยเร่งด่วนซึ่งควรสนับสนุนทุนวิจัยของสำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติในกลุ่มการปฏิรูปการศึกษาได้เน้นส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับ การ ปฏิรูปการศึกษา การจัดการศึกษา และการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่ภูมิปัญญา พื้นถิ่น รวมทั้งการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน (คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2553 : 26-27) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญกับการ สร้างความเข้าใจในเรื่องระบบประกันคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านงาน ประกันคุณภาพการศึกษาเช่นกัน จึงมีนโยบายในการสนับสนุนทุนวิจัยเป็นชุด โครงการต่างๆ เช่น ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ฯ ประเภทการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารงาน ด้านการประกันและประเมินคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีแนวทางการ พัฒนาโมเดลหรือทฤษฎีว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาจากบริบท และสภาพความเป็น จริงของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสังคมไทย เป็นต้น (สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2552. ข) กระทรวงศึกษาธิการเช่นกัน มีการเร่งรัด พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ โดยจัดกระบวนการการเรียนรู้ตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ทำการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ. 2551 : 4-5) ที่กล่าวมานี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน ในแง่ของการจัดการความรู้ นั้น พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้” ซึ่งตรงกันกับหลักการจัดการความรู้ที่จะเป็นเครื่องมือสร้างพลังอย่างยิ่งในการปฏิบัติราชการ ให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีผลสัมฤทธิ์สูง (วิจารณ์ พานิช. 2552 : 2-3) บทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้องค์กรขับเคลื่อนเข้าสู่บทบัญญัติดังกล่าว (สมพร เพชรสงค์. 2552 : 7) ในแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี (พ.ศ. 2551 – 2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ ยังมีการเร่งรัดพัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการ (ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 4-5) ซึ่งส่วนนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการความรู้

องค์กรภาครัฐระดับบนต่างมีนโยบายสนองต่อกรอบแนวคิด ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้านการจัดการความรู้ ซึ่งยังมีช่องว่างอยู่บางส่วนที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับล่างได้ และจากการทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ด้านการจัดการความรู้แล้วพบว่าผู้วิจัยสามารถที่จะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ไม่มากนักน้อย จึงมีกรอบแนวคิดในการศึกษาพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ ขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้มีคุณภาพ

คำศัพท์สำคัญ

1. กระบวนการจัดการความรู้
2. การบริหารงานวิชาการ โรงเรียน

3. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เป็นอย่างไร
2. การพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่เหมาะสมกับบริบทเป็นอย่างไร
3. การพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ส่งผลที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการบริหารงานวิชาการหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
2. เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
3. ประเมินการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่
 - 1.1 ครูโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 24 ครู จำนวน 198 คน และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 63 คน นักเรียน จำนวน 4,362 คน
 - 1.2 ผู้บริหารโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ รองผู้อำนวยการ จำนวน 5 คน

1.3 ครูผู้สอนในโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ จำนวน 198 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

2.1 ผู้บริหาร รองผู้บริหาร โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 5 คน

2.2 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ในโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 8 คน

3. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย

3.1 ผู้ร่วมวิจัย

3.2 ผู้บริหาร รองผู้บริหาร โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 5 คน

3.3 ครูผู้สอน (ทีมงานวิชาการ) ในโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 20 คน

3.4 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ในโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 8 คน

ตัวแปรที่ทำการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ การพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ ด้านบริหารงานวิชาการ โรงเรียน ด้านการจัดการความรู้และด้านปัจจัยที่เอื้อที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยแนวคิดของเคมมิส และแม็กแทกการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988 : 11) ประกอบด้วยการวางแผน การกระทำ การดำเนินการ สังเกต การสะท้อน การทบทวนผล มี 3 วนรอบ

ขอบเขตด้านสถานที่

1. ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

2. ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์

ระยะที่ 2 พัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

3. ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์

ระยะที่ 3 ประเมินการพัฒนากิจการงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการ
ความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการพัฒนากิจการงาน
วิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ถึงวันที่ 20 มิถุนายน
พ.ศ. 2555

ระยะที่ 2 พัฒนากิจการงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้
โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2555

ระยะที่ 3 ประเมินการพัฒนากิจการงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการ
ความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ถึงเดือน 30 พฤศจิกายน 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมา เพื่อค้นหา สร้างสรรค์
รวบรวมความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคคล ตอบสนองต่อการเรียนรู้และ
สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อยกระดับและปรับปรุงงานให้มี
ประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1.1 การระบุนวัตกรรม หมายถึง การกำหนดความรู้ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย และ
พิจารณาว่าความรู้ที่จำเป็นต้องเรียนรู้คืออะไร เป็นการตั้งจุดมุ่งหมายที่ตนต้องการมีความรู้
และชี้ให้เห็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติงานในปัจจุบันเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนา เป็น
ข้อมูลในการพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่การเป็นผู้นำที่ดีในโรงเรียน มีความคิดสร้างสรรค์และ
กล้าตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เกิดผลดีขึ้น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
ชื่นชมและยอมรับในผลงานของตนเองและคนอื่น โดยมีขั้นตอนดำเนิน ดังนี้ การระดมสมอง
เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอน การหาแนวทางแก้ไขปัญหา
ร่วมกัน การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่สำเร็จ วิเคราะห์และ
สังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการฟัง กำหนดเป้าหมายที่จะเรียนรู้

1.2 การพัฒนาความรู้ หมายถึง การแสวงหา จัดหาความรู้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาด้วยตนเองและประสบการณ์ในการทำงาน มาหลอมเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน รู้จักพัฒนาตนเองและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ สร้างความรู้ที่มีอยู่เดิมของตนเองจากการศึกษาหรือประสบการณ์ในลักษณะเทคนิควิธีการหรือขั้นตอน เทียบเคียงความรู้ของตนกับความรู้ใหม่ที่ได้รับสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ของตนเอง

1.3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ หมายถึง เป็นการกำหนดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่องค์การจะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ โดยพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและการเข้าถึงเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ รวมถึงการนำความรู้ที่มีอยู่มาจัดเก็บให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาและค้นหาได้สะดวกและนำไปใช้ได้โดยง่าย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานคือ จัดเป็นศูนย์ความรู้ จัดอยู่ในรูปเอกสาร แฟ้ม กล่องงาน การประชุม การฝึกอบรมหรือในคอมพิวเตอร์

1.4 การแลกเปลี่ยนความรู้ หมายถึง การที่บุคลากรมีการแบ่งปันความรู้ให้กับบุคคลอื่น ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทำงานและพัฒนาองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของตน อันจะทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีทักษะในการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานคือ ศึกษาข้อมูลของผู้มีความรู้ความสามารถ การสอบถามหรือเล่าเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดและสรุปเป็นความรู้ใหม่ที่ได้รับการแลกเปลี่ยนความรู้

1.5 การประยุกต์ใช้ความรู้ หมายถึง การทำให้เกิดผลจากการใช้ความรู้ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน และพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้ การบูรณาการสาระการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมสื่อการสอน การวัดและประเมินผล การนำแผนการจัดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

2. ปัจจัยที่เอื้อที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ หมายถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการความรู้ให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนางานประกอบด้วย ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี การวัดผล โครงสร้างพื้นฐาน

3. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การ

พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศ การศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 10) การส่งเสริมสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถาบันอื่น 12) การส่งเสริม และสนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในการวิจัย ครั้งนี้ คือ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต

24

5. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนกาฬสินธุ์ พิทยาสรรพ์ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

6. ครู หมายถึง หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

7. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

8. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การที่ ผู้บริหาร ครูและผู้วิจัย ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการ โดย ใช้กระบวนการการวางแผน การกระทำ การดำเนินการ การสังเกตผล การสะท้อน การ ทบทวนผล

9. หัวหน้ากลุ่มสาระ หมายถึง หัวหน้ากลุ่มสาระ 8 กลุ่มสาระ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยา สรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

10. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรมของสถานศึกษา โดยเฉพาะส่วนที่เป็นหัวใจสำคัญคือ การกำหนดกิจกรรม ภายใต้โครงการสำคัญระดับสถานศึกษาที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียน ครูผู้บริหาร และชุมชน การกำหนดกิจกรรมภายใต้โครงการสำคัญระดับสถานศึกษาได้ครอบคลุมข้อกำหนดที่มีช่วยให้ ข้อมูลสารสนเทศที่มีรายละเอียดชัดเจนทำให้ผู้มีส่วนได้เสียมีความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการ การศึกษาของสถานศึกษาว่าจะดำเนินงานไปในทิศทางใด และผู้มีส่วนได้เสียสามารถติดตาม ตรวจสอบได้อย่างชัดเจน

11. เกณฑ์ หมายถึง สิ่งที่ใช้เทียบเคียงให้เห็นถึงระดับสถานภาพทางปริมาณหรือ คุณภาพ ยกตัวอย่างเช่น ข้อกำหนดที่ว่า “ครูมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน

และนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน” หากครูทั้งสถานศึกษามีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียนคิดเป็นร้อยละ 90 จะถือว่า มีคุณภาพดีมากในข้อกำหนดนี้เป็นต้น ทั้งนี้ “ความเป็นที่ยอมรับขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละข้อกำหนดที่จะประเมินซึ่งมักเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ของสังคมว่าเป็นคุณค่าที่พึงประสงค์”

12. การพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้โรงเรียน กาศาสตร์พิทยาสรรพ์ หมายถึง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมการกำหนดกิจกรรมภายใต้โครงการสำคัญระดับสถานศึกษาที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ให้ครอบคลุมข้อกำหนดที่มีและสามารถให้ข้อมูลสารสนเทศที่มีรายละเอียดชัดเจนแก่ผู้มีส่วนได้เสียทำการติดตามตรวจสอบได้อย่างชัดเจน การพัฒนาที่ได้มี 2 ส่วน คือ พัฒนาการบริหารคน และพัฒนาการบริหารเทคโนโลยี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาสังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษา นักบริหารด้านการจัดการความรู้ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ทั้งหมด และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผลการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว ทำให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่เอื้อหรือมีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ (Knowledge Management Enablers/ Influences) ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการความรู้ (Arthur Andersen and The American Productivity and Quality Center, 1996; O'Dell, 1996; บุญดี บุญญากิจ, 2548) ได้แก่

- 1.1 ภาวะผู้นำ (Leadership)
- 1.2 วัฒนธรรมองค์การ (Culture)
- 1.3 เทคโนโลยี (Technology)
- 1.4 การวัดผล (Measurement)
- 1.5 โครงสร้าง (Structure)

2. รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process Model) เป็นแกนหลักของการจัดการความรู้ (Marquardt, (1996; O'Dell, 1996; Arthur Andersen and The American Productivity and Quality Center, 1996; Alavi, 1997; Beckman, 1997; DiBella & Nivis, 1998; Kucza, 2001; Marali, 2001; Mertins, Heisig, & Vorbeck, 2003;

McKeen, & Smith, 2003; กองบรรณาธิการวิชาการ, 2546 ; วิจารณ์ พานิช, 2547 ก; ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2548; สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) ประกอบด้วย

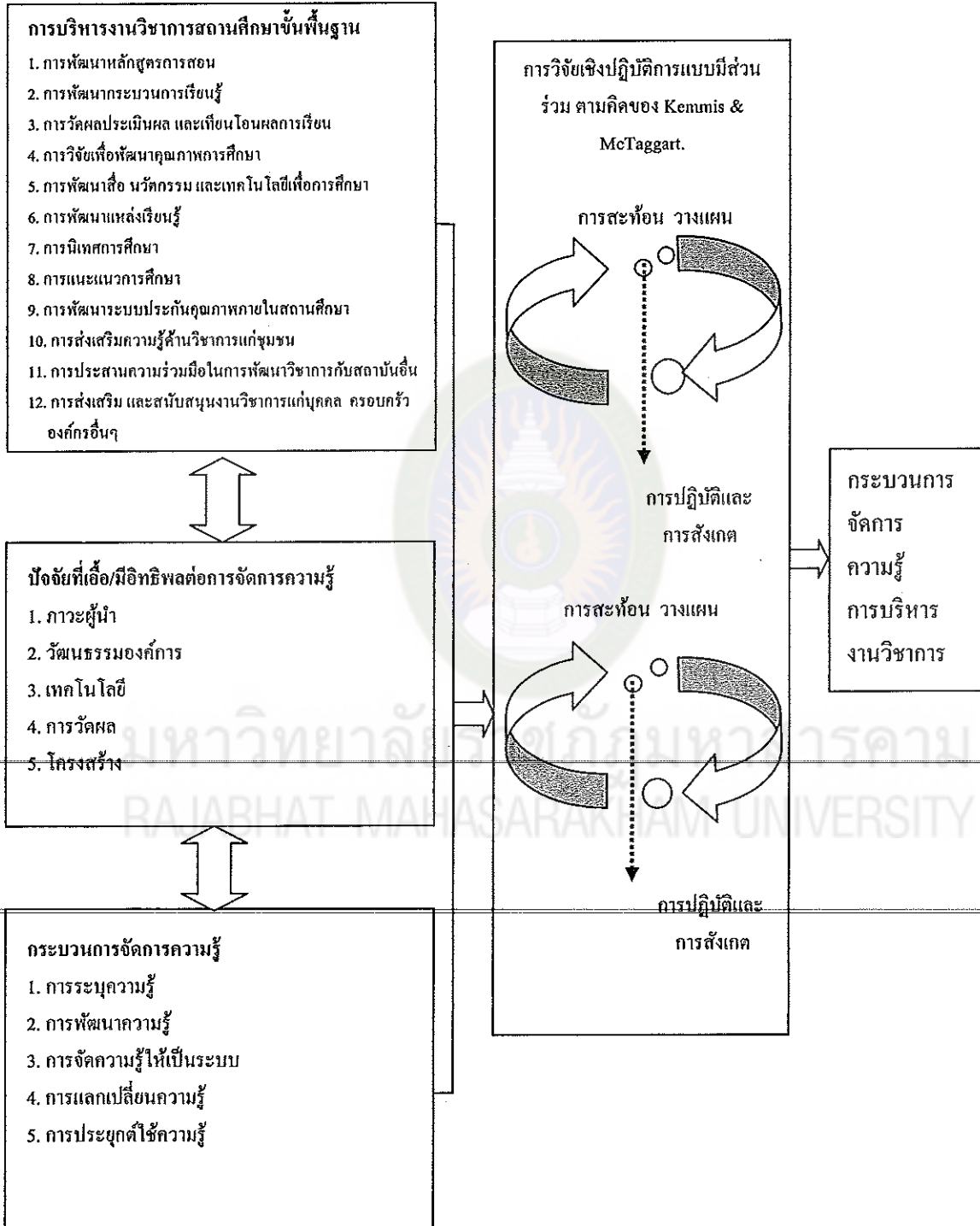
- 2.1 การระบุความรู้ (Knowledge Identification)
- 2.2 การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development)
- 2.3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)
- 2.4 การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)
- 2.5 การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Use)

3. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 10) การส่งเสริมสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถาบันอื่น 12) การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของเคมมิส และแม็กแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) ประกอบด้วย การวางแผน การกระทำหรือดำเนินการ การสังเกตการสะท้อนหรือการทบทวนผล

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวนำมาบูรณาการกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวนำมาบูรณาการกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
2. ได้พัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่เป็นการยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญ
3. เป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา ในด้านการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY